Redefinirea istoriei prin memorie: Ana Blandiana, *Fals tratat de manipulare*

Cristina GOGÂȚĂ*

Key-words: *Ana Blandiana*, *communism*, *history*, *autobiography*, *memory*

Ultimul volum al Anei Blandiana, *Fals tratat de manipulare* (2012), se remarcă de la început prin rezistența la formulă. Este un volum dificil de încadrat într-o anumită categorie, după cum semnalează chiar titlul. Vocea memorialistului și cea a poetei se succed sau fuzionează într-un discurs a cărui miză nu este restituirea adevărului, ci înțelegerea lui. Pentru Ana Blandiana, trăirea propriu-zisă, prezentul evenimențial primesc consistența unui sistem de referință numai în măsura în care sunt reamintite, retrăite, reevaluate prin gestul recuperator al reflecției. Spre deosebire de mecanismul memorialistic tradițional, care articulează *ce a fost*, demersul din *Fals tratat...* transformă în întrebare acel *ce a fost*, pentru a-și construi o coerență stratificată.

Discursul se desfășoară între o serie de poli tematici prin care se configurează imaginea tot mai puternică a unui eu în permanentă luptă cu manipularea: relația contorsionată dintre istoria externă și cea personală, condiția intelectualului în (post)comunism, antagonismul scriitor – cetățean, solitudinea – condiție și ideal ale lucidității, rolul familiei în construcția de sine, asumarea feminității.

Probabil că cel mai intens discursivizată temă este relația dintre istoria externă și cea personală, tocmai pentru că cele două nu coincid, prima manipulând-o în permanență pe cea din urmă. Mai ales în cazul unei scriitoare care a debutat și s-a format în perioada comunistă, manipularea individului de către istorie este inevitabilă. Emblematică este, în acest sens, reflecția asupra volumului de debut:

> De câte ori am fost întrebată – și am fost întrebată de multe ori – ce aș vrea să schimb, dacă aș putea, în viața mea trecută, am răspuns că aș vrea să fi debutat cu al doilea volum. Apărut după patru ani de interdicție – declanșată imediat ce debutasem cu două poezii în ultima clasă de liceu –, primul volum ocupa în biografia umilințelor mele unul dintre primele locuri. El m-a învățat că numele cules pe o copertă, departe de a fi semnul unei victorii, poate fi momeala cu care ești prins într-o capcană menită să te dreseze. Visasem sfârșitul unei interdicții ca pe o formă de libertate și se dovedea doar o formă de manipulare. În pofida succesului pe care l-a repurtat și care a însemnat pentru mine lansarea mea în lumea literară, acest volum este pentru mine simbolul neputinței în fața sistemului, în fața capacității și a nerușinării acestuia de a

* Universitatea „Babeș-Bolyai”, Universitatea de Medicină și Farmacie „Iuliu Hațieganu”, Cluj-Napoca, România.

„Philologica Jassyensia”, An X, Nr. 1 (19), 2014, Supliment, p. 369–377.

BDD-A8077 © 2014 Institutul de Filologie Română „A. Philippide”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:54:06 UTC)

> te manipula. Cu strofe tăiate, cu versuri adăugate, cu titluri schimbate, cu atâtea cuvinte înlocuite, încât reuşeam cu greu să refac în minte forma inițială, răsfoirea primului exemplar al debutului a fost pentru mine un şoc a cărui intensitate s-a transformat într-o lecție pentru toată viața (Blandiana 2012: 7-8).

Din rândurile de mai sus se desprind o serie de elemente esențiale pentru procedeul în sine al reflecției asupra trecutului: în primul rând, conştiința acută şi disperarea în fața manipulării individului de către sistem. Nu numai volumul de debut, ci şi episodul în care tipografii refuză să culeagă nuvela din *Proiecte de trecut*, denunțul poeziei din *Întâmplări de pe strada mea*, refuzarea vizei pentru Anglia – relatată în capitolul *Lecturile de la Covent Garden* – sau mesajul amenințător trimis de supraveghetori prin intermediul ciupercii sustrase în timpul percheziției de la Comana şi pusă apoi pe preşul din fața apartamentului din Bucureşti al soților Rusan se înscriu în acest joc al manipulărilor individului de către sistem, la toate nivelurile: prin cenzură, prin denunțul gratuit, prin manipularea celorlalți, prin manipularea vecinilor sau a cunoştințelor, prin jocul birocratic al instituțiilor.

Un alt aspect important este ambiguitatea mărturisirii, rostirea pe jumătate a adevărului. Volumul de debut nu este tocmai mutilat de cenzură, pentru cine compară versiunea din volum a textelor cu versiunea din periodicele în care majoritatea poeziilor apăruseră deja. Într-adevăr, sunt înlocuite cuvinte, dar fără a aduce modificări semnificative textelor. Spre exemplu, în *N-am traversat hiatul îndoielii*, substantivul *tinerețea* e schimbat cu sintagma *anii limpezi* şi este adăugat un *poate*, în ultima strofă (Blandiana 1964: 16). La fel, în *Cosmonaut* este adăugată o strofă, dar nu există nimic compromițător în ea. Dimpotrivă, este cât se poate de autentică (*Ibidem*: 29).

Singura modificare compromițătoare constă în schimbarea titlului poeziei care deschide volumul: din *Candoare*, textul devine *Partidului*. Chiar dacă poezia ascunde un sâmbure documentar menit să submineze tocmai Puterea – scriitoarea nu a putut să devină pionier fiindcă tatăl ei era închis, aşa că, pentru a o proteja, mama i-a spus că este prea mică, perspectivă din care „candoarea" e maculată prin respingerea de către „colectiv" –, modificarea operată face ca textul să pară o odă închinată Partidului. De altfel, detractorii post-decembrişti ai Anei Blandiana s-au folosit de acest text pentru a întări ipoteza compromiterii morale a autoarei[1].

Mutilarea despre care vorbeşte Ana Blandiana se datorează poeziilor din a doua parte a volumului şi care constituie tributul adus Puterii. Într-adevăr, aici este

[1] *Cf.* http://www.cotidianul.ro/ana-blandiana-partid-oda-123222/, unde textul este preluat din *Almanahul „Luceafărul"* (1983); la fel http://www.george-damian.ro/ana-blandiana-si-prostitutia-768.html, http://www.ziaristionline.ro/2014/02/21/propaganda-si-cenzura-in-romania-de-la-vibratoarele-anei-blandiana-la-stelian-tanase-si-inapoi-in-timp-la-gheorghe-sion/, http://www.civicmedia.ro/ana-blandiana-vladimir-tismaneanu-si-nicolae-manolescu-expusi-la-muzeul-comunismului/, http://scriitoriclasici.blogspot.ro/2014/03/ana-blandiana-partid.html – aceeaşi referențiere greşită. Se poate deduce cu uşurință felul în care textul a fost preluat în cascadă, fără a i se verifica sursa ori titlul inițial, şi folosit ca instrument de compromitere morală. Cu rea-credință, s-a trecut sub tăcere felul în care multe dintre almanahurile literare ale perioadei erau concepute prin preluarea unor texte mai vechi ale scriitorilor consacrați, fără ca aceştia să fie măcar întrebați.

BDD-A8077 © 2014 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:54:06 UTC)

vorba de o cenzură prin adăugare, de o umilință, dar formularea ambiguă eludează paternitatea textelor adăugate.

Apărute în periodice între 1959 și 1963 și semnate de Ana Blandiana, al doilea grupaj de poezii reprezintă tributul adus de scriitoare realismului socialist. Faptul că volumul nu a putut apărea fără ele este, probabil, punctul maxim al umilinței îndurate, un *memento* de natură să întineze memoria acestui debut dificil, dar adăugarea operată de cenzură este cu materialul clientului, nu al altcuiva. Blocajul mnezic al scriitoarei în acest punct trădează o memorie manipulată, în sens ricœurian: „Tot ce constituie fragilitatea identității se dovedește a prilejui manipularea memoriei, în special pe cale ideologică", mai ales când este implicată deposedarea actorilor sociali de a povesti ei înșiși, ceea ce duce la o formă contorsionată a uitării (Ricœur 2001: 540).

Această mărturisire pe jumătate poate fi pusă în relație cu oroarea de a numi:

> Am oroare de folosirea numelor proprii. Îmi place să-mi amintesc oameni și întâmplări, în măsura în care întoarcerea în timp capătă sensuri noi sau le împrospătează și le fixează pe cele vechi. Aceste sensuri au importanță însă numai în măsura în care există în sine, stau singure în picioare, fără proptelele unor nume proprii care să stârnească interesul și curiozitatea impură a cititorilor (Blandiana 2012: 281).

Într-adevăr, ultimul volum al Anei Blandiana nu caută să deconspire sau să regleze conturi, să plătească datorii vechi. Fiind, înainte de toate, o autoreconstrucție, discursul Anei Blandiana elimină numele, suspendă referentul real în punctul identificării celuilalt. Excepțiile sunt puține: Romulus Rusan, Georgeta Dimisianu, Zigu Ornea, Mircea Dinescu, Monica Lovinescu, Emil Hurezeanu, Mircea Zaciu, Nicolae Manolescu, Emil Constantinescu. Și mai puține sunt situațiile în care scriitoarea intervine pentru a clarifica evenimente, situații și conjuncturi care o privesc în mod direct, ca în cazul ultimilor doi menționați (*Ibidem*: 191-195, 136-143).

Indiferent că este vorba de evenimente și întâmplări de dinainte sau de după 1989, istoria externă e percepută ca o presiune. Pe măsură ce povestea se desfășoară, devine tot mai pregnantă imaginea unui eu retractil în fața unor istorii cărora le întrevede potențialul manipulator: de la episoade relatate în registru coșmaresc, cum ar fi discuția cu fostul șef adjunct al Securității din județ, de la care soții Rusan vor să împrumute o bucată de tablă – dialog care se dovedește punctul terminus al unei orchestrări de evenimente menite să-i sperie pe cei doi soți –, sau la fel de senzaționalul dialog cu un coleg care îi prevestește (cu patru ani înainte) Anei Blandiana cum Andrei Marga va deveni președintele PNȚCD, până la reflecțiile despre eșecul Alianței Civice, cauzat de înființarea unui partid omonim, scenele care ipostaziază o alteritate manipulatoare sunt linia punctată a volumului.

Se asistă astfel la configurarea unei opoziții puternice *eu – ceilalți*, în special în episoadele dinainte de 1989, când toți ceilalți sunt percepuți ca (potențiali) agresori. Opoziția e construită în registre diverse, variind de la comicul farsei jucate supraveghetorilor la tragicul neputinței de a vorbi în propria locuință (*Ibidem*: 209-211). Tot aici se înscriu și vecinii care le telefonează soților Rusan că li s-a inundat apartamentul, pentru ca, astfel, casa de la Comana să poată fi

BDD-A8077 © 2014 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:54:06 UTC)

percheziționată; sau colegul care inițial e de acord să semneze scrisoarea de protest, pentru ca apoi, după câteva zile, să fie lovit brusc de amnezie. Umanitatea pre-decembrisă e profund dezumanizată: în orice cunoștință se poate ascunde un posibil informator, *celălalt* e mereu privit cu suspiciune.

În primii ani de după revoluție, incertitudinea cu privire la identitatea celuilalt, în loc să dispară, e întărită de oportunismul politic, de „strategiile maculării" – așa cum just le numește autoarea, de cameleonismul care le permite foștilor nomenclaturiști să pozeze în rolul de constructori ai unei democrații numai cu numele. Dezamăgirea cauzată de acest haos moral din primii ani de după revoluție nu zădărnicește însă eforturile Anei Blandiana îndreptate în direcția fortificării unei societăți civile ruinate. Cu toate acestea, eșecul cel mai mare îl constituie Alianța Civică – posibil instrument de dialog și reglaj social, confiscat însă de culisele luptei politice:

> Priveam fotografiile cu imensele mulțimi, întrebându-mă nu ce ar trebui să se întâmple ca să se mai strângă acum, pentru că o asemenea întrebare este de domeniul absolut al utopiei, întrebându-mă doar, infinit mai rezonabil și mai modest, dacă totul a avut vreun rost. Faptul evident că lumea politică de azi este și mai coruptă decât cea din 1992 ar trebui să mă împiedice să răspund afirmativ. Dar, indiferent de felul în care au evoluat lucrurile, nu pot să mă împiedic să observ că dramatica încleștare de presiuni și idei care a dus la crearea de către Alianța Civică a unui partid care să-i reprezinte idealurile a fost singura încercare concretă de exorcizare a clasei politice (Blandiana 2012: 200).

În acest mod, distanța dintre eveniment și relatarea lui devine un instrument de înțelegere a (eventualei) manipulări. Pentru Ana Blandiana, rememorarea înseamnă nu retrăire, cât recuperare a unui sens de multe ori insesizabil în momentul producerii evenimentului.

Nu doar distanța profilactică față de ceilalți e o condiție permanentă a asigurării unei minime siguranțe. Aceeași distanță profilactică față de sine se dovedește necesară. Chiar de la început, adolescenta Ana Blandiana e oprimată de un sistem care nu îi permite să se dezvolte firesc. Conștientă că a publica în nume propriu este o misiune mai degrabă imposibilă, scriitoarea apelează la protecția unui pseudonim, încercând astfel să evite cenzurarea, din cauza situației tatălui ei, arestat (*Ibidem*: 328). Totuși, ea trebuie să plătească prețul de a nu fi avut origine sănătoasă: i se respinge dosarul de înscriere la facultate, alege să se angajeze pe un șantier, ca să-și ușureze situația, fără succes însă. Abia în 1962, în al patrulea an, reușește să dea examenul de admitere, ajutată de I.S. (Ioan Șoltuțiu), care se va dovedi torționarul lui Lucrețiu Pătrășcanu. Într-o astfel de lume, în care binefăcătorii se dovedesc torționari, iar intelectualii – ipocriți, a rămâne integru este o sarcină deloc ușoară. De aceea, este emblematică propoziția lui Erasmus din Rotterdam atârnată deasupra mesei de lucru a Anei Blandiana: „Să nu te lași folosit de nimeni" (*Ibidem*: 8).

Pe fondul unei prime manipulări în care, în jurul vârstei de 6 ani, scriitoarea facilitează fără voia ei înscenarea tatălui ei, sentimentul alienării față de ceilalți crește dramatic (*Ibidem*: 12-16). Distanțarea de orice grup sau generație, cărora le întrevede superficialitatea sau oportunismul, se petrece încă din adolescență, când Ana Blandiana află că unul dintre colegii alături de care debutase în antologia *Sub*

BDD-A8077 © 2014 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:54:06 UTC)

semnul revoluției nu era deloc orfan, dimpotrivă, tatăl lui și tatăl scriitoarei erau arestați împreună:

> Dezicându-se de propriul lui tată și în aceeași măsură – simțeam – și de mine, colegul – pe care nu aveam să-l iert niciodată – a contribuit esențial la desprinderea de generația mea (Blandiana 2012: 33).

De altfel, deplângerea absenței solidarității între intelectuali este firul roșu care străbate reflecțiile pe tema condiției intelectualului. Dubla articulare a scriitorului, solitudinea necesară scrisului, solidarizarea cu ceilalți în scris (*Ibidem*: 87), reprezintă și drama Anei Blandiana, intelectuală mereu scindată între nevoia de a scrie și impulsul de a acționa.

Și în aces caz, impactul public puternic al intelectualului și, în special, al scriitorului oferă prilejuri de meditație, în special în privința diferențelor: dacă, înainte de revoluție, Ana Blandiana era o scriitoare adorată de public, dacă necunoscuții întâlniți pe stradă îi indicau buzunarul de la piept, unde se ascundeau poemele din revista „Amfiteatru", situația se schimbă dramatic după 1989. Din intelectualul exemplar, Ana Blandiana devine ținta atacurilor, atât ale minerilor, cât și ale adversarilor politici. Scena în care Romulus Rusan cântărește la kilogram scrisorile de amenințare primite de poetă este halucinantă (*Ibidem*: 335). Dar, după cum remarcă și Ana Blandiana, nu este vorba de o convertire a iubirii în ură, ci la mijloc se află o eroare de atribuire:

> Părea că este vorba despre cititori, foști admiratori, care se arătau acum dezamăgiți într-un mod violent de poziția mea publică și – cum ultimele contacte cu cititorii înainte de a fi fost interzisă fuseseră de-a dreptul pasionale [...] – făceam greșeala să unific cele două categorii de cititori într-un singur portret, al unui personaj sintetic, din care nu reușeam să înțeleg nimic și de deruta căruia mă simțeam într-un fel responsabilă (*Ibidem*: 334).

Deziluziei cauzate de disoluția autorității intelectuale îi corespunde, în plan orizontal, o altă deziluzie, provocată de trădarea din partea colegilor. Fie că e vorba de „o colegă talentată" care se bucură când Ana Blandiana este interzisă în 1988, fie de Nicolae Manolescu, suspectând-o de invidie profesională pe contracandidata la președinția Alianței Civice, absența solidarității între intelectuali este deplânsă de scriitoare și întărește – prin forța repetiției – argumentele pentru respingerea orgolioasă a oricăror forme de coagulare pe criterii de curente, de gen sau de grup.

Un alt palier al discursului pe această temă îl constituie observațiile amare pe care autoarea le face pe marginea impactului tot mai scăzut al intelectualului, plasat într-o opoziție calitativă cu omul de rând, cu politicianul, cu antimodelele generației tinere.

Portretul intelectualului este nuanțat prin referirile la antagonismul dintre dubla ipostază de scriitor și cetățean. Dacă, în perioada comunistă, scriitorul era implicit și cetățean, prin adevărul (s)pus în operă, adevăr cu atât mai valoros cu cât reușea să eludeze cenzura, postcomunismul a presupus, înainte de toate, părăsirea literaturii în favoarea implicării civice.

Ana Blandiana rememorează cu luciditate, dar și cu amărăciune speranțele – absurde, acum – de a revigora societatea civilă prin intermediul Alianței Civice.

BDD-A8077 © 2014 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:54:06 UTC)

Reflecția este dublată în permanență de regretul de a fi părăsit literatura pentru viața cetății, regret amplificat de sentimentul tot mai acut al scurgerii timpului.

De altfel, obsesia timpului care își accelerează ritmul este cheia de boltă a *Falsului tratat...*: timpul-cătușă care obligă individul să se supună orologiilor lumii (Blandiana 2012: 340-341), alienarea din timpul scrisului ca revelație a îmbătrânirii (*Ibidem*: 258), timpul interior – perceput ca resursă inepuizabilă, timpul exterior – rapid, autodevorator, precar:

> Rotirea tot mai repede a anotimpurilor, săltate ritmic peste macazul marilor sărbători, m-a făcut să pierd încetul cu încetul complexul eternității și, din ce în ce mai muritoare, să descopăr spaima de a fi sărac în clipe și înțelepciunea, mai mult teoretică, de a le economisi (*Ibidem*: 135).

Antagonismul dintre scris – echivalat cu viața – și implicarea în problemele cetății întărește opoziția *eu – ceilalți* prin identificarea unui prag intermediar: *eu – eu-alături-de-ceilalți*, prag care face ca până și timpul dedicat lecturii să fie scăzut din cel al vieții.

Solitudinea revine obsesiv în paginile volumului, atât ca aspirație la izolarea de zgomotul mundan, cât și ca orgolios model de comportament. Scriitoarea se dezice de atenția care i-a fost acordată cu asupra de măsură de-a lungul carierei și pe care o resimte drept o corvoadă sau un mecanism de reglaj divin, pentru excesul de daruri primite la naștere:

> Toată viața am fost obligată să mă scuz nu pentru defecte, ci pentru calități. De altfel, acestea din urmă, și nu celelalte, mi se reproșau. Mi-a fost întotdeauna jenă să-mi etalez darurile și am avut întotdeauna vinovăția noroacelor. Am făcut efortul de a le travesti ironic, de a le parodia glumeț (*Ibidem*: 266).
>
> [...] dubla culpabilitate căreia îi cădeam în mod absurd pradă: mă simțeam vinovată și față de cei cărora nu puteam să le răspund pe măsura ofertelor lor de simpatie, și față de cei cărora astfel de oferte nu li se făceau. De-a lungul întregii vieți aveam să mă simt profund obosită nu numai de fatalitatea de a mă afla în centrul atenției, ci și de bănuiala tristeții – atât de adesea transformată în ură – a celor care ar fi vrut să fie în locul care pe mine mă obosea (*Ibidem*: 142).

După 1989, solitudinea e reprezentată mai pregnant ca nevoie de a fi singur, condiție a obiectivității, a lucidității și a scrisului. Singurătatea căutată este în permanență opusă cronofagiei scenei publice – cea din urmă devenind inutilă și ridicolă prin distanța dintre idealuri și rezultate. Scenei publice i se opune imaginea emoționantă a unei singurătăți în doi, iubirea și cuplul fiind singurele mijloace de rezistență nu numai în fața supravegherii comuniste, dar și în confuzia postcomunistă, când linia de demarcație între prieteni și dușmani se fragilizează constant.

În biografia Anei Blandiana, cele două puncte de referință sunt soțul și Tatăl. Gheorghe Coman întruchipează un model de spiritualitate, de modestie, de rezistență. Ca preot, este transmițătorul unei educații în care primează modestia, onestitatea și bunătatea. Prin destinul nefast – arestat în repetate rânduri, mort cu mult înainte de vreme, din cauza unui accident îngrozitor –, Gheorghe Coman devine o urmă indelebilă în construcția de sine a Anei Blandiana, scriitoarea netrecând prin etapa negării modelelor parentale, ci, dimpotrivă, asumându-și mai

BDD-A8077 © 2014 Institutul de Filologie Română „A. Philippide”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:54:06 UTC)

intens valorile și conduita părinților. Deși mult mai rară, imaginea Mamei e la fel de puternică – model de mândrie, de tăcere, de orgoliu în fața umilințelor.

Din această perspectivă, căsătoria cu Romulus Rusan perpetuează simbioza părinți – fiică, sub forma simbiozei între soți. Cuplul marcat de stigmatul originii nesănătoase își solidifică relația prin „singurătatea în doi" – reacție defensivă, dar și terapie prin care contracarează spaimele și angoasele circului totalitar.

Ideile despre feminitate sunt filtrate și ele prin prisma opoziției *eu – ceilalți,* fie că e vorba de pubera care le privește dezgustată pe bătrânele acoperite cu nămol pe plajă, fie de scriitoarea cenzurată și supravegheată la domiciliu, care, la rândul ei, o supraveghează și o analizează într-un registru ironic pe femeia care o supraveghează:

> Nu-mi amintesc cu exactitate momentul de când a apărut la poarta noastră [...] acea Skodă albă, locuită de o femeie de vreo 30-40 de ani, o femeie voinică fără a fi grasă, cu pielea foarte decolorată și părul, lung și înfoiat, foarte negru, cu gura desenată ferm și larg cu roșu intens, ceea ce o făcea să semene cu reprezentările de mahala în care ființe asemănătoare apăreau cu un sân dezgolit și cu un trandafir între dinți (Blandiana 2012: 207).

Frumusețea – aparent neconștientizată – e percepută ca un dar, motiv și de mândrie, dar și de autoculpabilizare. Temporalitatea proprie devine sursa unei feminități specifice, percepția asupra timpului ca resursă inepuizabilă părând să fundamenteze și să alimenteze o distincție – fizică și socială – între scriitoare și semenele ei:

> Nu mă mir când îmi văd colegele bunici, mi se pare firesc că în pozele de la întâlniri arăt ca și când le-aș fi fiică, miracolul de a nu îmbătrâni nu mă uimește. Ceea ce mă uimește este faptul că legile generale ale firii mi se pot aplica și mie (*Ibidem*: 258).

Cu toate acestea, în discursul despre propria feminitate, orgoliul de a fi altfel este dublat de modestia provenită din obsesia hipervizibilității. Alte două constante pe care se grefează acest nivel al textului sunt iubirea pentru Romulus Rusan – discret discursivizată, mai mult sub forma unui parteneriat ideal – și scrutarea modelului matern, pentru a găsi asemănări și incompatibilități, răspunsuri la dificila problematică identitară:

> Când mă gândesc la tot ce nu știu din șirul de ființe pe care îl continui mă cuprinde, strâns ca o cămașă de forță, o singurătate violentă, care mă decupează din împletirea generațiilor fără s-o întrerupă, dar fără să mă lase s-o înțeleg. Este o singurătate *pe verticală*, mai sfâșietoare decât cea *pe orizontală*, care te poate despărți de contemporani fără să te schimbe și uneori chiar fără să te întristeze (*Ibidem*: 177).

Vastitatea și complexitatea tematică a volumului își regăsesc ecoul la nivelul mecanismelor textuale prin care are loc punerea în discurs. Înainte de toate, ordinea selectivă și afectivă a rememorării – atât prin alternarea planurilor temporale de la un capitol la altul, cât și în cadrul aceluiași capitol – creează efectul unei rememorări în cascadă, în care, sub pretextul unui eveniment aparent nesemnificativ, se declanșează un episod simbolic. Un exemplu la îndemână este fraza dintr-o recenzie „răutăcioasă", cu privire la respingerea volumului *Călcâiul vulnerabil*, frază care

BDD-A8077 © 2014 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:54:06 UTC)

declanşează reamintirea complicatului episod al apariţiei celui de-al doilea volum al autoarei (Blandiana 2012: 90-96).

(Dez)ordinea memoriei se regăseşte, în plan gramatical, în desele semnalări ale urmelor şterse: „nu ştiu", „nu-mi amintesc", „nu-mi mai aduc aminte" sunt sintagme recurente când e vorba de reconstituirea împrejurărilor, a motivaţiilor, a cauzalităţii: „Nu ştiu dacă am înţeles atunci tot ce mi s-a spus, dar e sigur că am ţinut minte şi că, cel puţin subliminal, ideea pericolului de a fi mereu premiant întâi mi-a rămas" (*Ibidem*: 98); „Nu cred că ştiu a cui a fost ideea creării unui partid al Alianţei Civice" (*Ibidem*: 184); „Eram atât de şocată, încât pur şi simplu nu îmi mai amintesc următoarele minute" (*Ibidem*: 189); „Este momentul în care – îşi aminteşte Manolescu – mi-ar fi şoptit să fac efortul să zâmbesc. Nu mai ţin minte" (*Ibidem*: 195). Această dificultate a punerii exacte în timp apare în special în momentele-cheie în care se revelează pericolul ori trădarea de către cei apropiaţi.

De altfel, gama emoţională din *Falsul tratat...* se desfăşoară pe laitmotivele spaimei, fricii, neliniştii ori dezgustului. Singura contrapondere sunt momentele de euforie, asociate cu scrisul ori cu speranţele aduse de revoluţie şi de Alianţa Civică. Dacă prima serie corespunde intruziunii celorlalţi în spaţiul privat, a doua e în relaţie cu spaţiul *personal*.

Aceeaşi dihotomie *eu – ceilalţi* se remarcă la nivelul construirii unei axe lingvistice în care discursul despre *ceilalţi* nu-şi poate păstra obiectivitatea. Privirea aruncată asupra alterităţii tarate distorsionează, perspectiva descriptivă e burlescă, iar contururile sunt în permanenţă îngroşate. Iată, spre exemplu, descrierea femeilor de la Ghiol, fragment în care, deşi burlescul nu e atins, rămâne o distanţare vanitoasă faţă de o alteritate percepută ca masă amorfă şi inferioară:

> Am trecut de la un grup la altul încercând să-mi exersez privirea în cheie grotescă. Ar fi trebuit să fie uşor. Toate acele trupuri bătrâne, cu nămolul umed şi încă lucios ca nişte blănuri mototolite de focă sau cu nămolul uscat şi fărâmiţat mărunt ca pe pielea ridată a elefanţilor, toate acele trupuri negre agitându-se ca într-un infern de bâlci, pe fondul sonor al vocilor excitate, strigând cifre pronunţate aproximativ şi absolut derizorii, ar fi trebuit să mă facă să râd şi să mă îndepărtez cu dezgust. Nu-mi venea însă să râd, ci să plâng. Bietele trupuri urâte şi reumatice, cu tinereţea pierdută pe la cozi, întâmpinări la aeroport şi ore de învăţământ politic, nu-mi sugerau un infern, ci o închisoare, în care deţinutele reuşesc să treacă dintr-o celulă în alta şi schimbă între ele ceea ce reuşiseră să ascundă de ochii temnicerilor (*Ibidem*: 215).

Se remarcă şi recurenţa termenilor din imaginarul biblic în susţinerea opoziţiei semnalate anterior. Elementele negative primesc coloratura bolgiilor, precum descrierea zvonurilor: „Erau ca nişte şerpi care ieşeau de unde te-aşteptai mai puţin şi de care nu te puteai apăra pentru că repulsia depăşea chiar teama pe care o produceau" (*Ibidem*: 278).

În cazul Anei Blandiana, încercarea de a cunoaşte lumea sfârşeşte într-o perpetuă reafirmare a opoziţiei dintre sine şi restul. *Ceilalţi* sunt fie sursa dezamăgirii, a trădării, a manipulărilor, fie imponderabilele figuri ale mamei, tatălui, bunicilor, separate de graniţe insurmontabile.

La capătul drumului, reamintirea ca apropriere a unui trecut în parte alienat îşi dovedeşte atât câştigurile, cât şi scăderile. Pe de o parte, *Fals tratat de manipulare* clarifică momente, etape, relaţii ale scriitoarei cu *ceilalţi* în toate ipostazele lor –

BDD-A8077 © 2014 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:54:06 UTC)

colegi, instituții, cunoscuți și necunoscuți, vecini, prieteni. Marginile Istoriei ca discurs colectiv sunt astfel retrasate, în măsura în care sunt interogate și redefinite. Pe de altă parte, memoria însăși își dovedește limitele, zonele întunecate și irecuperabile atinse de morbul uitării. Probabil că cel mai problematic aspect îl constituie delimitarea voită de ceilalți. Asumată drept condiție inevitabilă a obiectivării, distanța dintre eu și lume ia – nu de puține ori – forma unei atitudini superioare, a cărei consecință nu poate fi decât perspectiva deformatoare. Ochiul e hâtru, vocea e a unui mizantrop care și-a pierdut încrederea în orice, generalizarea depășește pragul reflecției aforistice și se transformă în judecată de valoare asupra unei mase omogene, imorale, decăzute. O asemenea percepție riscă să decredibilizeze demersul, dar, după cum spune și autoarea, miza volumului nu este să restituie faptele, ci ideile care se desprind din ele.

Astfel, istoria personală este înțeleasă nu ca un fir adăugat la țesătura Istoriei, ci, dimpotrivă, drept un mecanism de destabilizare a acestei Istorii, de chestionare a sensurilor stipulate în și prin ea. *Fals tratat de manipulare* nu are pretenția să ofere adevăruri fundamentale, nu reconstituie *ce a fost*, ci, într-un demers mai degrabă subversiv, îl restituie pe acel *ce a fost*, la jumătatea drumului dintre amintire și uitare, dintre respingere și acceptare.

Bibliografie

Blandiana 1964: Ana Blandiana, *Persoana întâia plural*, București, Editura Cartea Românească.

Blandiana 2012: Ana Blandiana, *Fals tratat de manipulare*, București, Editura Humanitas.

Ricœur 2001: Paul Ricœur, *Memoria, istoria, uitarea*, traducere de Ilie Gyurcsik, Timișoara, Editura Amarcord.

Reshaping History through Memory: Ana Blandiana's *Fals tratat de manipulare*

An important direction in approaching Romanian history after 1989 relied on the capitalization of autobiographic literature. Ana Blandiana's last volume, *Fals tratat de manipulare*, provides a valuable territory for a reconsideration of history. The writer elaborates on topics such as communism, censorship, self-becoming and self-preservation, recent history, relationship with the otherness. The distance provided by the passing of time clears the perspective and doubles the (re)lived present. Hence, the volume has a double importance – on the one hand, it is a historic restitution of things passed, and, on the other hand, it offers a rather self-critical approach on how one can play a role in or let herself be played by history. A close reading of Ana Blandiana's last piece of writing enables us to inquire into the way in which memory, history and forgetfulness interlace, on how the self-becoming and the self-preservation evolve in relation to the otherness, on the complex mechanism of manipulating and counterfeiting history, but also on how plausible – yet minimalistic – versions of the same history may complete the History.

BDD-A8077 © 2014 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:54:06 UTC)